מצגת

אין כמותן - הנשים שעשו היסטוריה

נחמה פוחצ'בסקי

סופרת, לוחמת, איכרה ושופטת

אבני מורשת

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה פוחצ'בסקי, סופרת, פעילת ציבור, שופטת ואיכרה. מהסופרות הגדולות של העלייה הראשונה, פובליציסטית, לוחמת למען זכויות האישה, ממגני השפה העברית ומראשוני המושבה ראשון לציון.

אין כמותן
הנשים שעשו היסטוריה

נחמה פוחצ'בסקי נולדה ב-1869 בבריסק שבאימפריה הרוסית למשפחת פיינשטיין, משפחה של חוקרים משכילים ומלומדים. אביה היה סוחר עצים עשיר ברוסיה ולימים נמנה על רוכשי האדמות ברחובות.

בהיותה תלמידה בגימנסיה התאהב בה בן אצילים רוסי. מחשש שיבקש את ידה הרחיק אותה אביה מהגימנסיה ושכר מורה פרטי שלימד אותה עברית.

בגיל 16 שלחה שירים ומכתבים ל-יל"ג (יהודה לייב גורדון) והוא התפעל משיריה ומשפתה העשירה.

בגיל 17 הצטרפה לתנועת חיבת ציון.

יל"ג

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

בשנת 1889 נישאה **ליחיאל מיכל פוחצ'בסקי**, מדריך חקלאי מראשון לציון, ונסעה איתו לארץ ישראל.

באותה שנה, עוד קודם עלייתה ארצה, כתבה מאמר ב"המליץ" **"עוד על דבר שאלת הבנות"**. במאמר פרטה את הצורך ללמד את הבנות עברית ולא רק את הבנים. הבנות הן האימהות שבביתן יחונכו אותם בנים.

הוצאת יד בן צבי

יחיאל פוחצ'בסקי

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

כשהגיעה לארץ, למושבה ראשון לציון, ייסדה את אגודת "דבורה", אגודה של נשים שמלמדות נשים עברית. ביתה במושבה היה הבית השני שבו דיברו עברית בלבד. באותה עת עדיין לא היו מספיק מילים בעברית כדי להתבטא והיו שאמרו שהדבר מזיק לילדים.

אין כמותן
הנשים שעשו היסטוריה

אבל, כשבנה עשהאל הגיע לגיל הגן כבר הונהג בו הלימוד בעברית ואז הילד נהנה מכך שלא היה צריך לעבור ליידיש כשחזר מבית הספר הביתה. בכל אספה ומפגש נחמה עמדה על כך שידברו עברית בלבד.

„גן הילדים העברי"
מבקש משרתת יודעת
לדבר עם הילדים בעברית.

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

בשנת 1904 התארגנה קבוצת נשים, ובראשה נחמה פוחצ'בסקי, ויזמה את "חברת לינה". ההתחלה הייתה בסיוע לעולים חדשים שהשתכנו במושבה.

וכך כותבת פוחצ'בסקי: "במושבה התיישבו עולים חדשים שלא מצאו עוד במה להתפרנס. דרושה הייתה להם עזרה ועצה – ומי יטפל בכגון דא, אם לא האישה הערה יותר מן הגבר לסבל זולתה".

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

בהמשך הצטרפו גם הגברים, החברה עזרה גם לחולים ושמה הוחלף ל-"חברת לינת צדק". בעזרת כספים שנאספו נרכשה מכונה שמייצרת קרח על ידי סיבוב ידית. הקרח שימש להורדת החום של חולי קדחת, ואנשי "לינת צדק" היו יושבים לצידם במשמרות. בביתה של נחמה היה ארון ובו כלים רפואיים: חוקן, בקבוק חם, כוסות רוח ועוד. בתה, אפרת סיפרה בריאיון: "לארון הזה לא היה מחיר... ובכל זאת כשבא מישהו, אז מי שהיה בבית נתן לו את הכלים. אינני חושבת שאפילו ניהלנו רשימה, האמנו לאנשים".

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

ב-1909 הגיעה למושבה קבוצה של 75 עולים מתימן. הם הגיעו לאחר פניית האיכרים ל"משרד הארצישראלי" בבקשה להעסיק את יוצאי תימן במקום הפועלים הערבים. המושבה לא הייתה ערוכה לקבל את הבאים. הימים ימי גשמים והם שוכנו במרתף בית העם ללא תנאים אלמנטריים. במהרה פרצו שם מחלות ושני ילדים אף נפטרו.

ב-1913 הגיעה קבוצה נוספת של עשרות עולים מתימן והם שוכנו בסוכות אקליפטוס בקצה המושבה.

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה פוחצ'בסקי ונשות "לינת צדק" התגייסו מיד לעזור. נחמה הגישה לילדים קקאו, לימדה את האימהות לטפל בהם, ארגנה כיתת לימוד לנשים ועוד ועוד ועוד. בריאיון שנערך עם אישה יוצאת תימן שהייתה ילדה באותה תקופה, היא סיפרה שנחמה מימנה את שכר הלימוד עבור כל שנותיה בבית הספר.

הקשר של נחמה עם בני העדה התימנית נמשך כל חייה. בראשון לציון קראו לה "האימא של התימנים".

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

וכך סיפרה נדרה סייבהי, אשת הרב סייבהי:

"באנו חדשים חדשים. מסכנים אין לנו כלום... באנו... צריכים תימנים. לא יודעים לדבר. והייתה גברת נחמה... מסדרת לכולם נעליים, בגדים, אוכל. היה ישראל ישעיהו כמו שליח – קמח, תפוחי אדמה... כל יום היה... אצל גברת נחמה. הייתה מסדרת חבילה חבילה ונותנת לו...

הייתה באה לבתים מסתכלת על הבית, מסתכלת על הילדים, על הנשים. הייתה רואה מה יש להם, מי הרה, מתי חלב יתנו לה. תכתוב - לילדים נעליים, גן... דאגה עד שיסדרו לנו בתים. עד שיסדרו לנו אדמה. הייתה עוזרת לכולם.
זו תשכון בגן עדן".

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה האמינה שהתחייה הלאומית בארץ ישראל תהיה גם תחייה נשית, אבל כשהגיעה לכאן הבינה עד כמה טעתה. האישה במושבות הראשונות הייתה משוללת כל זכויות, על אף שעבדה בשדה ובכרם, חלתה בקדחת וראתה את המוות כמו הגבר. בנוסף, מצאה את עצמה כעקרת בית נחשלת בתנאים בלתי נסבלים – ללא מים וללא תנאי סניטציה מינימליים.

למעלה מזה: ב-8 בנובמבר 1900 יצאה הודעה מוועד המושבה לכל בתי האב במקום, שאסרה על הנשים לסדר את ענייני הכספים, או הסידורים המשקיים במשרדי הפקידות או בוועד המושבה, כלומר, רק הגברים-הבעלים מורשים לעסוק בכך.

בישיבות של "האספה הכללית", בהן נדונו סוגיות מכריעות בארגון המושבה, ניהולה ועתידה, השתתפו רק האיכרים הגברים.

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה פוחצ'בסקי נלחמה נגד האפליה הזאת. ב-1919 הוקמה "התאחדות נשים עבריות לשווי זכויות בארץ ישראל". בראשון לציון הוקם אחד מהסניפים הראשונים. באותה שנה, לאחר מאבקים, ניתנה הזכות לנשים (וגם לפועלים שבאו מתימן), לבחור ולהיבחר לוועד המושבה. סוכם ששני מקומות בוועד ישוריינו לנשים, אבל לא היה צורך בכך. הנשים יצאו לבחור ונחמה נבחרה למקום הראשון ולאחריה חברתה למאבק עדינה כהנסקי.

בסופו של דבר, נחמה ויתרה על ראשות הוועד באותה שנה בנימוק שזוהי שעת חרום, תחילת התבססותו של השלטון הבריטי והצורך לנהל משא ומתן עם השלטונות. (למה באמת ויתרה? ההשערה של נינה עצמון יניב: הגברים יתאמצו להכשיל אותה וכך "יוכיחו" שאישה אינה מתאימה לתפקיד).

אין כמותן
הנשים שעשו היסטוריה

ב-1909 נוסד ביפו "משפט השלום העברי" על ידי "המשרד הארצישראלי". בהיווסדו עמד בראשו ארתור רופין והמזכיר הראשון שלו היה ש"י עגנון. "משפט השלום העברי" פעל בערי הארץ ובמושבותיה. השופטים היו אישים מקובלים על הציבור, מתוקף עמדתם המוסרית בקהילה. הם שפטו על פי השכל הישר - כבתי דין של בוררים. פנו אליהם יהודים שלא רצו להתדיין בפני בית המשפט התורכי, האנגלי או הרבנות.

רופין

עגנון

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה פוחצ'בסקי כיהנה כשופטת ב"משפט השלום העברי" של ראשון לציון בשנים 1924-1928 – אישה ראשונה ויחידה בשנים אלה.

במקביל ל"משפט השלום העברי", שבו התבררו סכסוכים בין תושבים, התנהל בביתה של נחמה "בית משפט" לענייני משפחה שבו שימשה נחמה שופטת ועובדת סוציאלית כאחד. אנשים מכל שדרות החברה המקומית באו לבקש עזרה ולהתייעץ, הן במצוקות כספיות והן במצוקות נפשיות. בני העדה התימנית פנו אל נחמה באופן קבוע.

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה נקראה "קונסול של התימנים". נוהג מקובל היה בין יוצאי תימן, שאם בעל היה רב עם אשתו, הרים עליה יד או מקל, אשתו הייתה אסורה עליו עד שיפייסה - ואדם מכובד, המקובל על שניהם, ישכין שלום ביניהם.

יום שישי היה "יום המשפט". בסביבות השעה שתיים נחמה הייתה יוצאת למרפסת קטנה ויושבת על שרפרף קש. מהמרפסת ירד גרם מדרגות לגינה, הזוגות היו ניגשים - כל זוג בנפרד.

נחמה הייתה מדברת עם הבעל ומוכיחה אותו, מדברת עם האישה - מסבירה ומדריכה אותה, "ועכשיו לחצו ידיים ולכו הביתה בשלום". האישה הייתה מוותרת לבעלה והזוג הבא היה עולה במדרגות.

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

היו פעמים שנחמה ביקשה את עזרתו של הרב התימני סייבהי והוא היה מצטרף לישיבה בראש המדרגות. היו מקרים שבהם נחמה זיהתה התעללות, הפרידה בין בני הזוג ולקחה את האישה תחת חסותה. כל העדה כבדה את החלטותיה.

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה פוחצ'בסקי הייתה פובליציסטית והשתתפה בכל הוויכוחים הסוערים שהיו אז בארץ. בין היתר:

// **המחלוקת בדבר אוגנדה:** היא הייתה פעילה בתנועת "ציוני ציון" שהתנגדה לבית לאומי באוגנדה.

// **השאלה הערבית:** שאלת רכישת הקרקעות מידי האפנדים שחייבה את סילוקם של האריסים.

נחמה כתבה ב"השילוח" ב1908: "לא אנחנו אשמים במצבו האומלל של הערבי..."

// **הוויכוח, האם לנגן את וגנר**. עמדתה: לא צריך לנגן בכלל בבתי האיכרים במושבות כיוון שהבנות אינן מנגנות מאהבת המוסיקה אלא מתוך הרצון המסולף להיות "כוכבות".

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

נחמה הגדירה את עצמה כאיכרה. ואומנם, כאיכרה עבדה בבית ובמשק מבוקר עד ערב.

ומעל לכל הייתה סופרת. מהסופרות הגדולות של העלייה הראשונה.
ב-1911 פרסמה את ספר סיפוריה "ביהודה החדשה".
ב-1930 פרסמה ספר סיפורים שני "בכפר ובעבודה".

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

אבל מעומס עיסוקיה לא מצאה את הפנאי לכתוב.
וכך היא כותבת בצוואתה:

"הַכתבתי? לא! פנאי לא היה. העבודה הקשה בלעה את הסופרת. ומה שנדפס אינני יודעת כיצד ואימתי יצא מתחת עטי. אם לאחר שאני אשכון בדירת הנצח יימצא במישהו רצון לאסוף לתוך קובץ את מה שיימצא בעלים הללו ובעוד אי אלו מקומות בדפוס או בכתב יד, אבקש למסור את העבודה לידיים נאמנות שתרצנה לטפל בעבודות שאינן גמורות".

הוצאת מרכז הספריות, 2018

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

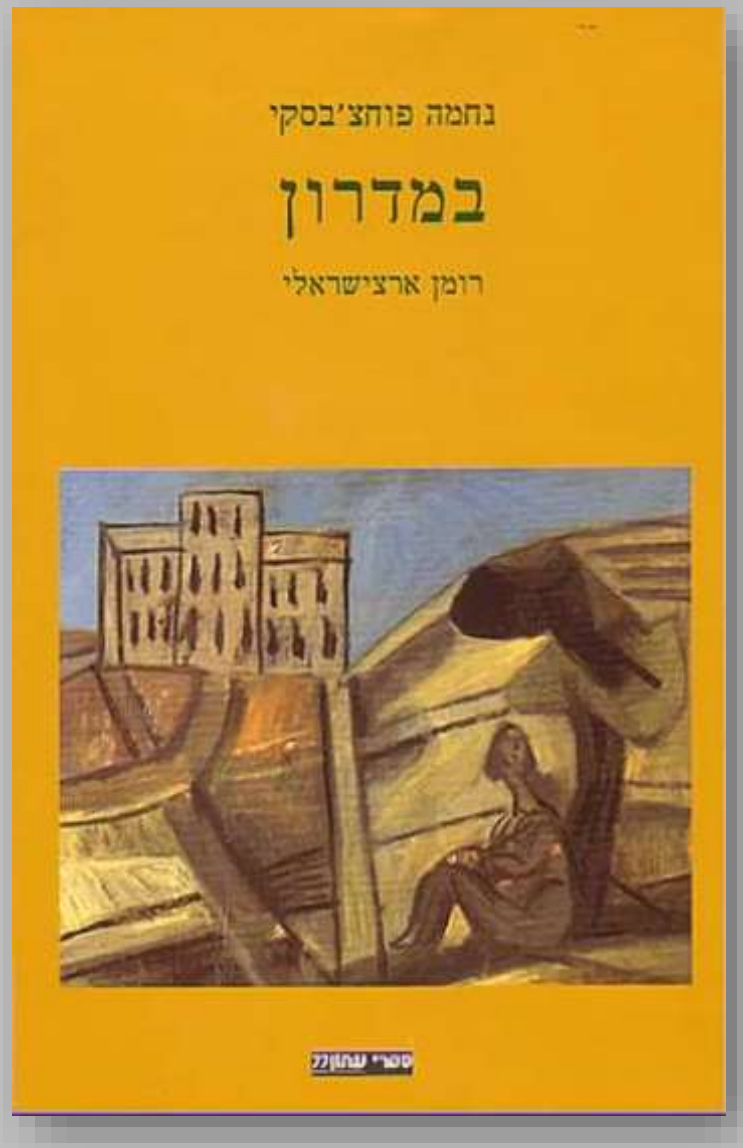

נחמה נפטרה בראשון לציון ב-1934.

שני ניניה
אורה נחמה עשהאל ועצמון יניב (פוחצ'בסקי)
קיימו את צוואתה הספרותית - ערכו והוציאו לאור את הרומן
"במדרון: רומן ארצישראלי"
(הוצאת ספרי עיתון 77, 2004)

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

בשנת 2016, דואר ישראל
הנפיק בול על שמה
בסדרה "נשים פורצות דרך"

אין כמותן הנשים שעשו היסטוריה

מקורות:

- **מאמר - בית משפט של אישה אחת: סיפורה של נחמה פוחצ'בסקי כהיסטוריה מקומית של נשים (ראשון לציון, 1889-1934), יפה ברלוביץ, אוניברסיטת בר אילן**
- **מאמר – בול נחמה, מאת נורית גוברין, אתר סלונט**
- **ריאיון עם עצמון יניב – נינה של נחמה פוחצ'בסקי**

תודה לעצמון יניב על העזרה בהכנת המצגת ועל התמונות המשפחתיות

יוצרי הסדרה: מתנדבי קבוצת אבני מורשת, 2021

הפקה: ברוך ניב
תחקיר וכתיבה: שלומית הנמן
עיצוב: זאב הררי

אבני מורשת